

Του Ι. Κ. ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗ

ΔΕΥΤΕΡΑ, 19 Οκτωβρίου 1981. Οι πανηγυρισμοί από τη μεγάλη εκλογική νίκη του ΠαΣοΚ δεν έχουν κοπάσει ακόμη. Η πανίσχυρη (τότε) «τρίκα» του Εκτελεστικού Γραφείου Γενημάτας - Τζοχατζόπουλος - Λαλιώτης ανεβαίνει στο Καστρί. Ανομολόγητη πρόθεσή της είναι να «συζητήσει» με τον εκλεγμένο Πρωθυπουργό τη σύνθεση της κυβερνήσεως. Όπως πάντα σε αυτές τις περιπτώσεις, ο Α. Παπανδρέου ακούει και δίνει την αίσθηση ότι επιδοκιμάζει.

Η «τρίκα» αποχωρεί περιχαρής. Πιστεύει ότι οι εισηγήσεις της έγιναν ως επί το πλείστον αποδεκτές. Μια εφημερίδα, μάλιστα, θα κυκλοφορήσει την επομένη με πληροφορίες για τη σύνθεση της κυβερνήσεως όπως προέκυπταν από αυτή τη συζήτηση... Τζοχατζόπουλος στο Προεδρία, Χαλαραμπόπουλος στο Αμύνης... Αμέσως μετά την αποχώρηση των τριών ακολουθεί όμως δεύτερη σύσκεψη, σε πιο «στενό κύκλο». Παρόντες ο Μένιος Κουτσόγιωργας, ο Μιχ. Ζιάγκας και ένας - δύο άλλοι άμεσοι συνεργάτες του Α. Παπανδρέου. Η σύνθεση της κυβερνήσεως εξετάζεται από την αρχή. Αρκετά χαρτοφυλάκια αλλάζουν χέρια. Τελειώσαμε;

- Δεν βάλουμε πουθενά τον Σημίτη, παρατηρεί κάποιος.
- Γιατί όχι στο Γεωργιάς; πετάγεται ο Μ. Ζιάγκας. Ξέρει γλώσσες και θα χρειαστεί τώρα με την ΕΟΚ...

Σημίτης στο Γεωργιάς είναι μια από τις εκπλήξεις της πρώτης κυβερνήσεως του ΠαΣοΚ. Ίσως και μια επανόρθωση... Λίγο πριν από τις εκλογές ο Κ. Σημίτης είχε συναντηθεί με τον Α. Παπανδρέου. Ζήτησε να πολιτευθεί στην Α' Αθηνών. Ο ίδιος αποκόμισε την εντύπωση ότι ο κ. Παπανδρέου συναίνεσε. Ο κ. Παπανδρέου, από την πλευρά του, θεώρησε ότι κατέγραψε την επιθυμία χωρίς να δεσμευτεί. Αποτέλεσμα; Ο καθηγητής της Παντείου άρχισε να ετοιμάζεται για τον εκλογικό αγώνα, αλλά όταν δημοσιοποιήθηκαν οι συνδυασμοί το όνομά του απουσίαζε...

Όλα αυτά λένε ήδη πολλά για τις σχέσεις του Ανδρέα Παπανδρέου με τον Κώστα Σημίτη. Είναι ίσως μοναδική περίπτωση τόσο μακρόχρονης πολιτικής συμπίεσης (από το 1964, όταν ιδρύθηκε ο Ομίλος Πανααστασίου με τον Κ. Σημίτη γραμματέα...) σε τόσο μόνιμα συγκρουσιακή βάση. Αυτό το παράξενο ζευγάρι που διαρκεί εδώ και τριάντα ένα χρόνια βρέθηκε σταθερά στον ίδιο πολιτικό χώρο κι εξίσου σταθερά σε αντίθετες εσωκομματικά πλευρές.

Αν οι προσωπικές σχέσεις προέκυπταν από τα βιογραφικά σημειώματα θα έλεγε κανείς ότι Παπανδρέου και Σημίτης θα μπορούσαν να διεκδικήσουν την τελευταία τάκα του Χάμφρεϊ Μπόγκαρτ στο «Καζαμπλάνκα»: «Τώρα αρχίζει μια μακρά και καλή φιλία...». Είναι και οι δύο γόνιμο ασπικών οικογενειών, με πολιτική παράδοση. Εκαναν και οι δύο καλές σπουδές στο εξωτερικό. Έγιναν και οι δύο καθηγητές Πανεπιστημίου. Πολιτεύθηκαν και οι δύο στην Κεντροαριστερά, χωρίς να προέρχονται από την Αριστερά. Από όλα τα ηγετικά στελέχη του ΠαΣοΚ είναι ίσως αυτοί που θα εύρισκαν ευκολότερα μια κοινή γλώσσα, έναν κώδικα επικοινωνίας.

Τις σχέσεις, όμως, στη ζωή τις φτιάχνουν οι χαρακτήρες. Κι εκεί που όλα τους ενώνουν, τελικά, όλα τους χωρίζουν. Λίγο πριν παραιτηθεί από το ΕΓ με τη μορφή του «ευρωπαιστή», το 1979, ο Κ. Σημίτης συγκρούστηκε σε μια συνεδρίαση με τον Γιάννη Αλευρά, τον οποίο χαρακτήρισε «εκπρόσωπο του παλαίκομματισμού». Ακόμη και σε εκείνη την περίπτωση ο περίοδος «αριστερού» ΠαΣοΚ, βίωσε τον Α. Παπανδρέου αντίθετο.

Ασυμφωνία χαρακτήρων. Στις προσωπικές σχέσεις τους υπάρ-

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ - Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ

“
Από τη μια πλευρά,
ένας πληθωρικός πολιτικός,
ηγεμονικός κι εξωστρεφής,
ρητορικός κι ευμετάβλητος,
πρωταθλητής των τακτικών
χειρισμών, άνθρωπος
που πολιτεύεται με σημείο
αναφοράς τον «λαό».
Από την άλλη, μια αυστηρή
και συγκρατημένη
προσωπικότητα,
αποτελεσματικός κι εσωστρεφής,
εργατικός και ακέραιος,
ίσως άκαμπτος, θιασώτης
της στρατηγικής επιλογής,
που πάντοτε αναφέρεται
στην «κοινωνία»

“

Ένα παράξενο ζευγάρι

Μια περιπετειώδης σχέση που διαρκεί 31 χρόνια

Οι «συνιδρυτές του ΠαΣοΚ»: Από αριστερά οι κκ. Α. Τσοχατζόπουλος, Σ. Καράγιωργας, Α. Παπανδρέου και Κ. Σημίτης (μόλις διακριτόμενος) παρουσιάζουν τη διακήρυξη της 3ης Σεπτεμβρίου

χει πάντα μια απόσταση, μια επιφύλαξη, μια αμηχανία. Από τη μια πλευρά, ένας πληθωρικός, πολιτικός, ηγεμονικός κι εξωστρεφής, ρητορικός κι ευμετάβλητος, πρωταθλητής των τακτικών χειρισμών, άνθρωπος που πολιτεύεται με σημείο αναφοράς τον «λαό». Από την άλλη, μια αυστηρή και συγκρατημένη προσωπικότητα, αποτελεσματικός κι εσωστρεφής, εργατικός και ακέραιος, ίσως άκαμπτος, θιασώτης της στρατηγικής επιλογής, που πάντοτε αναφέρεται στην «κοινωνία». Στέλεχος του ΠαΣοΚ είχε ακούσει τον Α. Παπανδρέου κάποτε να αναρωπιέται με αυθεντική απορία: «Μα πώς είναι δυνατόν ο Σημίτης να πηγαίνει επί είκοσι χρόνια διακοπές στο ίδιο μέρος, στο ίδιο ξενοδοχείο, με τους ίδιους ανθρώπους;». Και όμως είναι!

Σε αυτή τη βασική ασυμφωνία έρχονται να προστεθούν οι πληγές των συγκρούσεων. Σε έναν πολιτικό χώρο που δεν έχει διαμορφώσει μια παιδεία αντίθεσης με τον αρχηγό και ιδρυτή

του. Λέγεται ότι ο Α. Παπανδρέου εξοργίστηκε περισσότερο με τον Κ. Σημίτη όταν τον άκουσε, πέρα τον χειμώνα, να δηλώνει «συνιδρυτής του ΠαΣοΚ». Εκτοτε το επανέλαβε άλλες τρεις φορές, την τελευταία στην επιστολή παραίτησής του. «Ο πρόεδρος είναι διατεθειμένος να μοιραστεί κάποια πράγματα», λέει ηγετικό στέλεχος του ΕΓ, «όχι όμως και την ίδρυση του ΠαΣοΚ». Ο λόγος αυτονόητος: αν το ΠαΣοΚ έχει συνιδρυτές, τότε είναι και κοινής ιδιοκτησίας.

Βουλευτής που πρόσκειται στο εκσυγχρονιστικό ρεύμα κάνει μια αξιοπρόσεκτη παρατήρηση: «Αυτή η αίσθηση μοναχικής πορείας του Σημίτη μέσα στο ΠαΣοΚ προκύπτει ίσως από το ίδιο μέρος, στο ίδιο ξενοδοχείο, με τους ίδιους ανθρώπους». Σε αντίθεση με τους περισσότερους, θα μπορούσε να έχει διατρέξει την ίδια πορεία στην πολιτική, ακόμη και αν δεν είχε υπάρξει Ανδρέας, ακόμη και αν δεν είχε υπάρξει ΠαΣοΚ...».

Ό,τι και αν συμβαίνει, πάντως, σε όλη αυτή την πορεία συγκρούσεων ο Κ. Σημίτης περισσότερο κατηγορήθηκε για ατομία και διστακτικότητα παρά για διάθεση όξυνσης των αντιθέσεων... Το 1975 διαφώνησε με τις διαγραφές αλλά απέφυγε να εκφραστεί δημοσίως. Προτίμησε κάποια διακριτική αποστασιοποίηση φεύγοντας στο εξωτερικό. Επέστρεψε το 1977 για να καταλάβει μια θέση στην τριμελή Πολιτική Γραμματεία και το ΕΓ. Μετά την παραίτησή του, το 1979, επέλεξε και πάλι τη διακριτική αποστασιοποίηση ως το 1981. Τη δύσκολη περίοδο 1987-90, όταν είχε παραιτηθεί από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, προτίμησε περισσότερο την υπαινικτική διαφοροποίηση παρά την ανοιχτή ρήξη, σε αντίθεση π.χ. με τον Γ. Αρσένη ή τον Αντώνη Τρίτη.

Ακόμη κι η περίφημη «Κίνηση των Τεσσάρων» (μια πρωτοβουλία που ο,τι κι αν λεν οι επικριτές της άλλαξε το εσωκομμα-

τικό σκηνικό στο ΠαΣοΚ...) ίσως να μην είχε επιχειρηθεί ποτέ χωρίς την ενεργητικότητα της Βάσως Παπανδρέου. Ουσιαστικός ο Κ. Σημίτης διέβη τον Ρουβίκωνα μόλις προ τριμήνου, όταν δήλωσε ότι προτίθεται να διεκδικήσει την αρχηγία του ΠαΣοΚ. Οι άσπονδοι φίλοι του στη Χαριλάου Τρικούπη έλεγαν κάποτε γελώντας ότι «ο Σημίτης ακολουθεί λενινιστική τακτική: ένα βήμα εμπρός, δύο βήματα πίσω...».

Αυτή η εικόνα ράγιζε για πρώτη φορά σοβαρά στο 3ο Συνέδριο του ΠαΣοΚ το 1994. Η αίθουσα ψήφιζε για την άρση του ασυμβίβαστου και τη δυνατότητα του Γραμματέα της ΚΕ να μετέχει στην κυβέρνηση. Η τεκμαίρομένη επιθυμία του Α. Παπανδρέου ήταν υπέρ της άρσης. Οι φίλοι του Α. Τσοχατζόπουλου αλλά και η συντριπτική πλειοψηφία των στελεχών του ΕΓ το είχαν καταστήσει σαφές στην αίθουσα. Και τότε, σε μια κρίσιμη ψηφοφορία, ένα μόνο χέρι σηκώθηκε από τα έδρανα του Εκτε-

λεστικού για να ψηφίσει εναντίον: το χέρι του Κ. Σημίτη. «Ομολογώ πως ξαφνιάστηκα...», ομολογούσε αργότερα στέλεχος του ΕΓ που είχε συνταχθεί με τον κ. Τσοχατζόπουλο.

Ότε καν η παραίτηση του 1987 δεν είχε προκαλέσει τόση αίσθηση. Ο Κ. Σημίτης εφάρμοζε στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας ένα πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης που επέφερε εντυπωσιακά αποτελέσματα, αλλά δεν έχαιρε και μεγάλη δημοτικότητα μέσα στο ΠαΣοΚ της εποχής. Είχε να αντιμετωπίσει πολλές αντιδράσεις και αντιστάσεις, την ανοιχτή αντίθεση πολλών στελεχών με πρώτο τον παντοδύναμο τότε Μένιο Κουτσόγιωργα. Ο ίδιος θα ομολογήσει αργότερα πως το μεγαλύτερο σφάλμα του ήταν ότι δεν είχε διεκδικήσει και τον έλεγχο του υπουργείου Οικονομικών, όπου ο Δ. Τσοβόλας έδειχνε μάλλον περιορισμένο ζήλο στην καταπολέμηση των δημοσίων ελλειμμάτων.

Η παραίτηση, όπως και τώρα, ήλθε μετά από μια δημόσια παρέμβαση του Α. Παπανδρέου. Μιλώντας στη Βουλή, ο Πρωθυπουργός ανέτρεψε την εισοδηματική πολιτική για το έτος 1988. Την επομένη ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας υπέβαλε την παραίτησή του.

Εδώ τελειώνουν και οι ομοιότητες των δύο παραίτησεων. Τότε δεν είχε υπάρξει αιχμή κατά του υπουργού αλλά αλλαγή πολιτικής. Το προσωπικό στοιχείο είχε περάσει σε δεύτερο πλάνο. Όπως απεκαλύφθη αργότερα, ο Α. Παπανδρέου σχεδίαζε να πάει σε πρόωρες εκλογές το φθινόπωρο του 1988, κάτι που δεν κατέστη δυνατόν λόγω της ασθένειάς του το καλοκαίρι του ίδιου έτους. Τότε, ο Κ. Σημίτης έφυγε μόνος του, χωρίς δημόσιους επαινούς ή αποδοκιμασίες. Τώρα, οι μισοί θεωρούν ότι έφυγε επειδή απέτυχε και οι άλλοι μισοί σπεύδουν να του συμπαρασταθούν.

Ίσως επειδή, πέρα από τους πρωταγωνιστές, το ίδιο το ΠαΣοΚ έχει αλλάξει... Ποιός θα το περίμενε πριν από δέκα ή δεκαπέντε χρόνια ότι ο Κ. Σημίτης θα δήλωνε από το βήμα της οργανωτικής συνδιάσκεψης, εν μέσω θερμών χειροκροτημάτων, ότι «τα στελέχη και οι υπουργοί δεν είναι υπάλληλοι» κι ότι «δεν έχω υποχρέωση να μιλώ, να συμπεριφέρομαι να σκέφτομαι όπως θέλουν άλλοι». Στο ΠαΣοΚ του 1995, η ανυπακοή αποδεικνύεται εξίσου θελκτική με την υπακοή...

«Δεξιός» ή «κρατιστής» ο Σημίτης; «Αριστερός» ή «υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων» ο Παπανδρέου; Το βέβαιο είναι πως στην εσωκομματική μυθολογία ποτέ δεν κατόρθωσαν να βρεθούν στην ίδια πλευρά. Όλες αυτές, όμως, οι κατηγοριοποιήσεις δεν κάνουν τελικούς τίποτε άλλο από το να σκιαγραφούν την εξαιρετικά δύσκολη συμβίωση ανάμεσα στον ιδρυτή - πρόεδρο και στον μοναδικό δεδηλωμένα υποψήφιο του διαδοχό του. Τηρουμένων των αναλογιών (και πρέπει να τηρηθούν πολλές αναλογίες!), η υπόθεση θυμίζει το δίδυμο Μητσάκης - Εβερτ, μετά την παραίτηση του δεύτερου από το υπουργείο Προεδρίας το 1991.

Την περασμένη Δευτέρα ένας από τους «σαραντάρηδες» του Εκτελεστικού σχολίαζε τα γεγονότα λέγοντας «είναι κρίμα! Γιατί αν ο πρόεδρος και ο Σημίτης κατόρθωναν να συνεννοηθούν το ΠαΣοΚ είχε εξασφαλισμένες δύο - τρεις τετραετίες ακόμη στην εξουσία». Είναι ίσως κρίμα αλλά είναι έτσι. Αλλωστε, η πολιτική είναι συχνότερα πεδίο συγκρούσεων παρά πεδίο συνεννόησης. Ο Α. Παπανδρέου εξακολουθεί να κρατάει στα χέρια του το κόμμα και την κυβέρνηση, ο Κ. Σημίτης θα μετακομίσει για άλλη μια φορά στο γραφείο της οδού Ακαδημίας. Η παράσταση δεν έχει ακόμη τελειώσει και άλλωστε το τέλος του έργου δεν έχει ούτε καν γραφτεί...